

titkár, Budapest; *Krúppel Móric* ny. egyetemi tanár, Sopron; *Osterlamm Ernő* ny. miniszteri tanácsos, Budapest; *de Pottère Gerard* ny. miniszteri tanácsos, Budapest; *Szederjei-Ostadál Jenő* ny. urad. erdőfőtanácsos, Budapest; *Szepesti Gusztáv* ny. főerdőmérnök, Monck; *Sztankovánszky Tibor* nagybirtokos, Kajdaes; *Csatári Szűts Kálmán* ny. m. kir. főerdőtanácsos, Debrecen; *dr. Tuzson János* egyetemi ny. r. tanár, Budapest; *Vaitzik Emil* ny. m. kir. erdőtanácsos, Miskolc; *Zbinyovszky Lajos* ny. urad. erdőfelügyelő, Nagycsepely.

Az igazgató-választmányból kilépnek, de újra választhatók: gróf *Eszterházy Móric*, *Fekete Zoltán*, dr. *Kiss Ferenc*, vitéz *Lámfalussy Sándor*, gr. *Majláth György*, *Molcsány Gábor*, herceg *Montenuovo Nándor*, *Papp Béla*, báró *Prónay György*, *Sipos Antal*, gróf *Széchenyi Károly*, dr. *Tuzson János* és *Véssei Mihály*.

Az esetleges indítványokat az alapszabályok 17. §-a értelmében legkésőbb a közgyűlést megelőző napon, írásban kell a titkári hivatalnál benyújtani.

A közgyűlés után, 14 órakor a Britannia-szállóban közös ebéd. Egy teríték ára — kiszolgálással, ital nélkül — 4.— P.

Kérjük igen tisztelet tagtársainkat, hogy az ebéden való részvételi szándékukat legkésőbb december hó 16-áig nekünk bejelenteni szíveskedjenek.

Mi is az az erdőgazdasági üzemtan?

Írta: Dr. Kovács Ernő.

Gazdaság, üzem, erdő, mindmegannyi közismert fogalom. Az „erdőgazdasági üzemtan“ kifejezés összefoglalva mégis olyan tárgykört jelöl meg, amellyel eddig a magyar szakirodalmunkban még nem igen találkoztunk. Feladata, jelentősége, megoldatlan problémái, határai még előttünk, szakképzettek előtt is csak nagy vonásokban, általánosságban ismeretesek. Ennek oka, hogy a vonatkozó szakismeretek alapján az erdőgazdaságot, mint a birtokos és a köz szükségleteinek tartamos kielégítését célzó üzemet, összefoglalóan és a részletekre is kiterjedő formában nálunk még egyáltalában nem dolgozták fel. Sőt, még a német szakirodalomban is, amely pedig messze elől jár ezen a téren, csak az utolsó évtizedekben foglalkoztak ilyen formában ezzel a tárggyal.

Mindazzal, amit az erdőgazdasági üzemtan tárgyal, — amint látni fogjuk — kevés kivétellel valamely más szaktárgy keretén belül, ha más formában is, már találkoztunk.

Felvetődik tehát a kérdés, hogy akkor hát mi is az az erdőgazdasági üzemtan és miért kell szaktárgyaink számát még eggyel szaporítani.

Ezekre a kérdésekre legegyszerűbben *Dieterich* nemrég megjelent „Die Forstliche Betriebswirtschaftslehre“¹ című könyvének ismertetésével adhatom meg a választ.

¹ *Dieterich: Die Forstliche Betriebswirtschaftslehre. I. Bd. Berlin, Verlags-Buchhandlung Paul Parey, 1939.*

A hatalmas, több mint 400 oldalra kiterjedő munka, az erdészeti tudományok egy, ebben a formájában új, az erdőrendezés-, érték- és nyereségszámítás, továbbá az erdészeti politika, igazgatás és ezek köz-, valamint magángazdasági vonatkozásaiból fakadt ágát foglalja össze rendszerbe és építi ki kerek egészé. Németországban az új tárgyat már a hivatalos tanrendbe is felvették. A régi, klasszikus — nálunk is tanított — erdőérték- és nyereségszámítás megszűnt önálló tárgy lenni. Tartalomban s gazdasági beállítottságában erősen megváltozva, az erdőgazdasági üzemtanak csak egy része az erdőértékbecslés (*Waldwertschätzung*). Tárgykörébe vonja továbbá az erdőrendezés keretéből az erdőgazdaság céljának a kitűzését (*Zielsetzung*) és egy egészen fiatal — alig 20—25 évre visszatekintő — kutatási területet: az erdőgazdasági eredményszámítást (*Forstwirtschaftliche Erfolgsrechnung*).

Ennek a hármas, gyakorlati feladatnak a megoldását tudományos alapokra kell fektetni. Ezt a tudományos alapot adja meg a szerző a most megjelent munkájában. Az alkalmazott rész, amely a fenti három kérdést tárgyalja, csak ezután fog megjelenni.

Könyvének első, bevezető főrészében, amelynek „*Die gedankliche Einführung*“ (Eszmei bevezetés) a címe, a legfontosabb köz-, magán- és erdőgazdasági fogalmaknak — mint erdő (*Forst, Wald*), gazdaság (*Wirtschaft*), gazdálkodni (*wirtschaften*), gazdaságos (*wirtschaftlich*), a gazdaságosság mértéke (*Wirtschaftlichkeitsmasstab*), erdőüzem — erdőgazdasági üzem (*Forstbetrieb — Forstwirtschaftsbetrieb*), tartamosság (*Nachhaltigkeit*), gazdaság — technika (*Wirtschaft — Technik*), üzemosztály (*Betriebsklasse*), vállalkozás (*Unternehmung*), erdészeti üzem- és gazdasági rendszerek (*forstliche Betriebs- und Wirtschaftssystemen*) — szabatos meghatározása és megmagyarázása után a szerző az erdőgazdasági üzemtan alappilléreiül: 1. a különféle erdőgazdasági üzemeknek a rendszerbe való foglalását (*wirtschaftliche Betriebssystematik*) és 2. azok érték- és eredményelemzését (*Werts- und Erfolgsanalyse*) jelöli meg.

Az első feladata, hogy sok különböző erdőgazdasági üzem sajátosságait az erdőbirtokos szükséglete és viszonyai szempontjából részletezze, a fellelhető közös tulajdonságok alapján az üzemeket csoportokba foglalja és ezeknek a csoportoknak a képviselőjéül üzemtípusokat (*Betriebstypen*) állítson fel.

Az érték- és eredményelemzés feladata, hogy külön-külön vizsgálja mindazokat a tényezőket, amelyek az üzem állapotát, anyag- és értéktermelését és ezen keresztül annak eredményességét is megszabják, továbbá, hogy kikutassa ezeknek a tényezőknek egymással való összefüggését.

A munka éles határt von az erdőgazdasági üzemtan és a vele szoros kapcsolatban álló erdészeti politika és erdőrendezéstani között. Az utóbbi az erdőnek, ill. az erdőgazdálkodásnak az egész közhöz, ill. közjóléthez való viszonyával foglalkozik, az erdőgazdasági üzemtan viszont az egyes erdőgazdasági üzemeknek, ill. erdőbirtokoknak a birtokoshoz való viszonyát taglalja. Az erdőgazdasági kérdésesportoknak ebből a két egymástól eltérő szempontból való megítélése egyúttal a határt is megvonja a két tárgy között.

Az erdőrendezéstani feladata az üzemterv készítéséhez szükséges adatok beszerzése (*Anschaffung der Betriebsunterlagen*) és az üzem menetének a szabályozása (*Regelung des Betriebsablaufs*). Az erdőgazdasági üzemtan feladata ezzel szemben a gazdasági adottságok (*wirtschaftliche Grundbedingungen*) meghatározása és ennek alapján az egyáltalán lehetséges és az adott viszonyok között leginkább ajánlatos célkitűzések megállapítása. Az erdőgazd. üzemtannak ebben a munkájában az erdőrendezésre kell támaszkodnia, mert tőle kapja azokat az adatokat, amelyek alapján feladatát teljesíteni és gazdasági szempontból irányelveket tud adni a további tervezésre és kivitelezésre vonatkozólag. Az üzemterv elkészítése tehát továbbra is az erdőrendezéstani körében marad azzal az eltéréssel, hogy a célkitűzést az erdőgazd. üzemtan veszi át.

Az erdőérték- és nyereségszámítástani teljes egészében belolvad az új tárgyba azzal a különbséggel, hogy a régi sztatikus gazdaságszemlélet helyett a *dinamikus felfogás* az uralkodó.

Ezután kitér a szerző könyve anyagának az erdészeti tudományok között elfoglalt helyére, *megokolja* az új tudományág elnevezését és ismerteti az eddigi tanfelfogásokat (*Lehrmeinungen*) és az irodalmat.

A második főrész első fejezete az üzemeknek a rendszerbefoglalását tárgyalja. Az üzemeket: 1. azoknak jelen állapotában, 2. az erdőbirtokosnak, ill. az erdőbirtoknak jogi és gazdasági viszonyaiban s végül 3. az üzemek gazdasági eredményeiben mutatókozó jellemző tulajdonságaik alapján osztályozza.

Az üzem jelen állapotára vonatkozó adatokat az erdőrendezés szolgáltatja. Elsősorban a fakészlet, növedék, hozadék s a korosztályok eloszlása azok az adatok, amelyekben az egyes üzemeknek gazdasági szempontból is jelentős, egymástól eltérő jellemző sajátosságai kimutathatók. Ezeknek alapján a következő osztályozást állítja fel.

I. A hozamképesség (*Ertragsfähigkeit*) szerint vannak: 1. növedékben szegény (*zuwachsarme*) és 2. növedékben gazdag (*zuwachsstarke*) üzemek.

II. A fakészlet szerint vannak: 1. fakészletben gazdag (*vorratsstarke*), 2. fakészletben szegény (*vorratsarme*) üzemek.

III. A fakészlet és a korosztály megoszlása alapján megkülönböztetünk: 1. olyan üzemeket, amelyeknél valamely okból kifolyólag a növedéknél magasabb hozadékat szedünk s ennek következtében a fakészlet csökkenőben van (*Abbaubetriebe*), 2. olyanokat, amelyeknél a hozadéknak a növedék alá való szorítása következtében a fakészlet emelkedőben van (*Aufbaubetriebe*).

IV. A tartamosság szempontjából vannak: 1. olyan üzemek, amelyeknél emelkedő hozadékokkal számolhatunk és 2. olyanok, amelyeknél csökkenő hozadékok várhatók.

Nem elégséges azonban az üzemre valamelyik fenti tény megállapítása. Rá kell mutatni azokra az *okokra* is, amelyek a kérdéses állapotot előidézték. Így pl., hogy valamely üzem hozamképessége a termőhely adta állapot folyománya-e, tehát tartósan jó, közepes vagy rossz-e, vagy más átmeneti, esetleg a helytelen gazdasági intézkedésekből származó hozadékgátlások állanak-e fenn. Hogy a magas fakészlet a termelt fafaj jellemző tulajdonsága-e (pl. fenyőnél a lombbal szemben), vagy az idős korosztályok viszonylag nagy területi aránya idézi-e azt elő, stb. Tehát arra is feleletet kell adnunk, hogy a kérdéses állapot az üzem természetadta viszonyaiból folyik-e, vagy pedig valamely, az eddigi erdőgazdálkodásból származó és ezért megváltoztatható befolyás hozta-e azt létre. Fejtegetéseit számos tényleges üzem adataival világítja meg, ezeket számszerűleg és rajzábrás alakban is közli és hosszú magyarázatokat fűz hozzájuk.

Ugyanilyen részletességgel, ha már nem is annyira szabatos és pontokba foglalható eredménnyel tárgyalja azokat, sok esetben a gazdaság célkitűzéseit is befolyásoló, jellemző eltéréseket, amelyek az egyes üzemek eltérő nagyságából és különböző tagoltságából folynak. A rendelkezésére álló statisztikai adatok alapján a birtoknagyság és bizonyos jellemző üzemi tulajdonságok között szorosabb kapcsolatokat mutat ki. Így pl. bebizonyítja, hogy egyes üzemmódok, ill. vágásmódok (pl. tarvágásos szálerdő, fokozatos felújító vágás: *Grossschirmschlag*) csak bizonyos területnagyságon felül alkalmazhatók és hogy a sarjerdők viszonylagos mennyisége a birtokkategóriák növekedésével csökken, stb.

Ide tartoznak az üzemeknek a gazdasági telephelyükből (*wirtschaftlicher Standort*) folyó sajátosságaik is. A gazdasági telephely jellegét az erdőgazdasági üzemet, ill. birtokot környező vidék gazdasági, művelési, települési, stb. viszonyai szabják meg. Más a telephelye pl. az Erdős Kárpátokban, mint az Alföldön fekvő és csupa mezőgazdasági területtel körülvelt erdőbirtoknak, megint más azé a birtoké, amely valamely sűrűn lakott ipari vidéken fekszik, stb.

Az üzem céljának a kitűzésénél, továbbá az üzem technikai eljárásainak a szabályozásánál (művelési, használati, védelmi, stb. előírások) sohasem szabad szem előtt téveszteniünk az üzem nagyságából, annak tagoltságából és gazdasági telephelyének jellegéből folyó sajátosságokat. Mert esetleg olyan célt tűzhetünk ki, illetve olyan technikai eljárásokat írhatunk elő, amelyek a gazdasági célszerűséggel ellentétben állanak.

Az erdőbirtokos, illetőleg az erdőbirtok jogi és gazdasági viszonyaiból eredő sajátosságok a birtok jellégéből (állami, községi, közületi, magántulajdon, stb.), az erdőgazdasági üzemnek a birtokos egész háztartásához (*Waldbesitzerhaushalt*) való viszonyából és végül az erdőgazdasági üzem munkaviszonyaiból (*Arbeitsverfassung und Arbeitseinsatz*) folynak.

Rámutat a szerző arra is, hogy a birtok jellégéből folyó esetleges törvényes megkötöttségen felül még az erdőgazdasági üzemnek a birtokos egész háztartásához való viszonyából is származhatnak olyan megkötöttségek, amelyek az üzem célját s az alkalmazandó technikai eljárásokat nemcsak hogy befolyásolhatják, hanem meg is szabhatják. Pl. ha a birtokos háztartásához tartozó más, nem erdőgazdasági üzem egy, vagy több meghatározott választék termelését teszi szükségessé, stb. Részletesen kitér itt az egy birtokos kezén lévő erdő- és mezőgazdasági üzem viszonyának a taglalására is.

A gazdasági eredményekben mutatkozó jellemző eltéréseket megfelelően kiválasztott, tényleges üzemeknek az adatai alapján ismerteti. Az üzemek gazdasági eredményeinek ilyen vizsgálatánál azonban nem szabad a legutóbbi egy-két év adatainak az összehasonlításával megelégednünk, hanem azt mindig hosszabb időre visszamenőleg kell kiterjeszteniünk, nehogy a legutolsó évek esetleg túlságosan kedvező vagy kedvezőtlen eredményéből téves következtetéseket vonjunk le.

Az összehasonlítások alapján az erdőbirtokos egész háztartásának szempontjából a következő üzemtipusokat állítja fel.

1. Üzemek egy birtokos tulajdonában, aki kizárólag vagy legnagyobb részben azoknak a jövedelméből él. Itt az a legfontosabb, hogy az üzem *évi állandó* jövedelmet szolgáltatson és hogy a fa-készlet egyes részei a rendszeres erdőgazdálkodás hátránya nélkül bármikor pénzzé tehetőek legyenek.

2. Erdőüzemek, amelyek csak csekély töredékét fedezik a birtokos kiadásainak, azonban mint biztos jövedelmi forrás vagy gazdasági tartalék, illetőleg hitelalap (*Kreditstütze*) mégis fontos részei a birtokos háztartásának. Ezeknél a pénzjövedelmi szempontok mellett már sokkal erősebben fog az erdőüzem nyersanyagtermelő jellege kidomborodni, főleg az állami erdőkben, amelyeket nagyrészt ebbe a csoportba lehet sorozni.

3. Erdőüzemek, amelyek pénzügyi eredményei a birtokos egész háztartása szempontjából nem számítanak, sőt esetleg csak ráfizetéssel járnak, de ezzel szemben más előnyöket biztosítanak. Ilyenek pl. a üdülőhelyek, ipari vállalatok, szanatóriumok, stb. kezén levő birtokok.

Az üzemszervezés eredményeit a *legfelső célkitűzések* szempontjából összefoglalva, a következő csoportokat alkotja:

1. Kivételes üzemek, amelyek legfelső célja tisztán nyersanyagszükséglet fedezése, ahol tehát a pénzgazdasági követelmények teljesen a háttérben maradnak.

2. A leggyakoribb és általános szabályt alkotó eset, hogy a nyersanyagtermelési és a pénzgazdálkodási célkitűzéseket (*bedarfsdeckungsmässige und gelderwerbswirtschaftliche Zielsetzung*) összekapcsoljuk.

3. Tisztán pénzügyi célkitűzés, amikor a legnagyobb kamatozás elérése érdekében még a fakészlet egyes részeit is pénzzé tesszük, azonban ezt a pénzt nem az erdőgazdaságban gyümölcöztetjük tovább.

Az egyes célkitűzésekkel szemben elfoglalandó álláspontot az alkalmazott részben tárgyalja majd.

A második fejezet az érték- és eredményelemzéssel foglalkozik. A gazdálkodás eredménye egyrészt abban a haszonban nyilvánul meg, amit a gazdaság a birtokosnak folyamatosan szolgáltat, másrészt a gazdaság vagyonállagának a gazdálkodás következtében beállott változásában. Az utóbbit részben maga a haszon szolgáltatása (vég- és előhasználat, mellékhasználatok), részben pedig a haszon nyerése érdekében végzett munkák és befektetések (felújítás, tisztítás, útépités, stb.) okozzák.

A gazdaság eredményét meghatározó tényezőket a szerző két főcsoportra osztja: 1. nyers bevételek, 2. költségek.

A nyers bevétel zömét a termelt faanyag értékesítése adja. Ennek a mennyisége, minősége (választék szerinti összetétele) és egységára szabja meg tehát elsősorban a nyers jövedelem nagyságát.

Az évi fatömeghozam nagyságának ismerete egymagában azonban nem elégséges. Ismernünk kell az évi fatömeghozamnak a fakészlethez és az évi növedékhez való viszonyát is, mert csak ennek alapján mondhatunk ítéletet arról, hogy az évi használatok mennyiben és milyen irányban befolyásolják magát a vagyonállagot is. Ennek a viszonyoknak a kimutatására *Biolley* ellenőrző módszerét („*Méthode du control*“) fogadja el. Rámutat azonban azokra a nehézségekre és hibaforrásokra is, — még pedig faterméstani kutatások eddigi eredményei alapján —, amelyek akkor adódnak, ha ezt az eljárást nagyobb kiterjedésű egykoru szálerdőkre alkalmazzuk. Megbízható véleményt a használatok gaz-

dasági hatásáról csak akkor mondhatunk, ha a kérdéses három tényező (fakészlet, növedék, hozadék), összefüggését lehetőleg minél messzebb a múltba visszamenőleg kikutatjuk. Ezzel az egyes évek eredményeinek esetlegességét kiküszöböljük. Csak ilyen alapon áll módunkban azután véleményt mondanunk afelől, hogy milyen lesz a kérdéses három tényező várható alakulása a jövőben. Egymás közötti viszonyuk megítélésénél figyelembe kell vennünk még azokat a körülményeket is, amelyek az üzem fakészletét s növedékét teljes egészükben megváltoztathatják. Ezek: 1. a rendellenes korosztálmegoszlás, 2. a termőhelynek és az erdő-sültségi viszonyoknak kedvezőtlen irányba való eltolódása.

Mindezekre tényleges üzemeknek az adatai alapján hoz fel szemléltető példákat. Ezzel egyúttal nagyszerű útmutatást ad arra vonatkozólag, hogyan kell valamely üzem rendelkezésre álló, vagy ebből a célból különlegesen gyűjtött adatait kiértékelni.

A hozadéknak vég- és előhasználatra való tagolásával kapcsolatban kiemeli, hogy ebben a tekintetben a birtokosnak bizonyos szabadságot kell hagyni. A használatot tehát *csak összes fatömegében kell megszabni* s bizonyos észszerű korlátokon belül a birtokosra kell azt bízni, hogy annak hányadrészt szedi ki vég-, illetőleg előhasználat formájában. Ezzel növeljük az üzemnek a piachoz való alkalmazkodó képességét.

Dieterich hangsúlyozza, hogy a mennyiségi növedékszázalék, vagyis a hozadéknak, illetve a növedéknek a fakészlethez való viszonya egymagában *nem lehet elegendő alap valamely üzem vagy állomány eredményének a megítélésénél* és rámutat azokra a lehetőségekre, amelyek az üzem fatömeghozamának emelésénél rendelkezésünkre állanak. Ezek erdőművelésiek és üzemtechnikaiak.

A művelésiek között első helyen áll a hozadékban szegény állományoknak gazdag hozadéku állományokká való átalakítása. Tehát a fafaj, állományalak (elegyes, elegyetlen) megváltoztatása, természetesen mindig a termőhelyi adottságok szigorú figyelembevételével. Másodsorban a helyes talaj- és állományápolás jöhet még számításba.

Az üzemtechnikai lehetőségek: 1. a készletek pontos felvétele, 2. az állományok térbeli elrendeződésének szabályozása, hogy ezzel az érett állományok hozzáférhetők s károsítás nélkül kihasználhatók legyenek s 3. a vágásforduló, amely az egykorú szálerdőben a készletet és a növedéket is megszabja. Ennek helyére a vegyeskorú, illetőleg száraló erdőben az elérendő készlet (*Zielvorrat*) lép. *Dieterich* az utóbbit ajánlja az egykorú szálerdőre nézve is.

A nyers jövedelem nagyságát, a hozadék mennyiségén kívül annak használati értéke (*Gebrauchswert, Wirkungswert*) szabja

meg. Ez a választék szerinti megoszlástól (minőség) és az egység-ártól függ.

A faanyag használati értéke a fa külső alaki és belső szövet-szerkezeti tulajdonságaitól függ. Üzemgazdasági szempontból azonban még az állományoknak a feltártóságától (*Verkehrslage*) és a termelési költségek nagyságától is függ.

A két utóbbi gazdasági körülmény annyiban van befolyással a használati értékre, hogy kedvezőtlen szállítási viszonyok, illetve túl magas termelési költségek mellett olyan faanyagot, amely külső és belső tulajdonságai alapján valamely magasabb használati értékű választéknak felelne meg, alacsonyabb használati értékű választékká kell feldolgoznunk.

A faanyag használati értéktényezőinek ismerete az eredményszámítás szempontjából alapvetően fontos. Felvilágosítást rájuk vonatkozólag elsősorban az évi használatoknak választékonként való nyilvántartása nyújthat. Természetesen ezeknek az adatoknak is több évre kell kiterjeszkedniök. Így megfelelő képet adhatnak az erdőbirtokosnak arról, milyen hozadékokra számíthat a jövőben. A hozadék választékonkénti nyilvántartása egyedül még nem nyújt felvilágosítást arra vonatkozólag, hogy a jelenlegi, magas használati értékű hozadékok nem a jövő hozadékait kurtítják-e meg, ha nem is fatömeg, de a használati érték tekintetében. Hogy ezt is megállapíthassuk és egyúttal az eredményszámításhoz is megfelelő adatokat nyerjünk, *a fakészletet is választékonként kell időközönként felvenni*. Ezt a választékolást korosztályonként, főbb termőhelyi osztályonként és fafajonként kell elvégezni. Csak ilyen vizsgálatok alapján leszünk abban a helyzetben, hogy az erdőgazdasági üzem fatőkéjének az értékét s abban a használatok következtében beállott értékváltozásokat kimutathassuk. Persze *Dieterich* is hangsúlyozza, hogy ilyen nyilvántartások készítése és vezetése rengeteg munkát igényel. Éppen ezért ott, ahol az egész üzemre kiterjedően ezt nem lehet végrehajtani, jellemző mintaállományokat kell kiválasztani s csak ezekre vonatkozólag kell a munkálatokat végrehajtani.

Az erdőgazdasági üzemtannak igyekeznie kell a fafajok, üzemmódok és értékválasztékok rangsorát megállapítani, mert adott esetben csak ennek alapján tud ítéletet mondani arról, hogy kettő közül melyik előnyösebb. A választékok rangsorolása a leg-egyszerűbb és az az egységárakban már adva van. A fafajok és üzemmódok rangsorolása azonban már megköveteli, hogy az adatok, amelyek alapján azt végrehajtjuk, *azonos időpontra és azonos termőhelyi viszonyokra is vonatkozzanak*. *Dieterich* maga is megállapítja, hogy még nincsenek olyan részletes üzemyilvántartások, amelyek alapján egy ilyen rangsort össze lehetne állítani.

Ezután azokat a használati, művelési és rendezési műveleteket ismerteti, amelyekkel a fakészlet és ezzel együtt a hozadék használati értékét emelhetjük.

A harmadik tényező, amely a nyers jövedelmet megszabja, a választékok ára. A helyi faárakban fennálló különbségek (*örtliche Preisunterschiede*), továbbá a faárakban az idők folyamán beálló változások (*zeitliche Preisschwankungen*) okait részletesen ismertette, a szerző rámutat azokra a lehetőségekre is, amelyek az erdőgazda rendelkezésére állanak abban a tekintetben, hogy az ezekből az ingadozásokból a gazdaságra háramló káros befolyásokat elkerülhesse. Elsősorban meg kell tenni mindent, hogy a termelvényeinknél a legjobb árat biztosíthassuk a helyes választékolás, a piaci igények figyelembevételével, a kínálatnak — amennyiben ez a birtokos módjában áll, — a kereslethez való alakítása, az értékesítést megnehezítő körülmények — hiányos feltartás, kedvezőtlen közlekedési viszonyok, fuvarhiány stb. — kiüszöbölése, a faárak időbeni ingadozásával szemben pedig a megfelelő tartalékolások (fakészlet, készpénz) teszik válságellenállóvá (*krisisfest*) az üzemeket.

A gazdaság eredményét meghatározó másik főcsoport a költségek (kiadás, teher). (*Kosten, Ausgaben, Aufwand*) csoportja. A költség fogalmának *A. Weber* szerinti értelmezése alapján („*Aufwand an knapp vorhandenen Mitteln*“) az erdészeti termelési eszközök mind költséget jelentenek, ha azokat a természetből rendelkezésre álló mennyiségen felül kell igénybevennünk. Pl. a termelt esemete, ha pótlásra fordítom, költséget jelent, ha eladom, nem, stb. Alapvető különbséget kell azután tenni az olyan költségek között, amelyek csak egy év bevételét terhelik s azok között, amelyek egyúttal befektetés jellegűek is és ennél fogva nemcsak több év termelését terhelik, hanem esetleg az üzem értékállapotában is változást idéznek elő.

A talaj és fatőke kamata a klasszikus erdőérték- és nyereségszámítástanban mint olyan költség jelentkezik, amely nem jelent egyúttal kiadást is. *Dieterich* erősen támadja ezt az álláspontot s kimutatja azt, hogy csak ott van jogossága, ahol a birtokos pusztá erdőtalajt vett s azt beerdősítette. Egyebütt azonban nem. A költségekkel kapcsolatban azt is vizsgálat tárgyává kell tenni, hogy azok elérik-e azt a legkisebb mértéket, amelyet a tartamos gazdálkodás megkövetel (pl. felújítás, tisztítás stb.). A költségterhek nagysága és azoknak a különböző költségnevek közötti megoszlása fontos jellemzője az üzemnek is, mert a célkitűzést is befolyásolhatja; ezért okait a költségek elemzésével kikutatni az erdőgazdasági üzemtan elsőrendű feladata.

Az erdőgazdasági üzem költségeinek a csoportosítása után részletesen foglalkozik az egyes költséges csoportokkal. Ezek: 1. a

termelési (*Erntekosten*), 2. az erdőnevelési (*Kulturkosten*), 3. az útépitési (*Wegbaukosten*), 4. a kezelési (*Verwaltungskosten*) és 5. az egyéb költségek (*sonstige Kosten*).

Először az egyes költségszabványok jellegét tárgyalja. Ennek az eredményszámítás szempontjából van jelentősége, mert ez dönti el, hogy a kérdéses költség egy év bevételeit terheli-e (pl. mint a szorosan vett termelési költségek) vagy több évre osztandó-e az szét (útépités költségei) és hogy vagyongyarapodást jelent-e a kérdéses költség vagy sem (házépítés stb.).

A költségszabványok nagyságát s azok összetételét (dologi kiadások, bérek stb.) tényleges üzemek ill. birtokok adatai alapján ismerteti. Az erdőgazdasági üzemtan szempontjából nem a költség abszolút nagyságának, hanem annak van jelentősége, hogy mennyi esik abból az üzem területegységére ill. 1 m³ termelt fatömegre. Ezenkívül kimutatja még, hogy az egyes költségek az összes bevételeknek, az összes kiadásoknak és a tiszta jövedelemnek hányadrészt teszik ki. *Csak ezeknek a viszonyszámoknak az ismerete alapján tudjuk a költségek üzemgazdasági jelentőségét megítélni* és egyúttal kimutatni azt, hogy a különböző költségmegtérülések tekintetében milyen nagy, sokszor alapvető és a gazdaság célját, az alkalmazandó művelési, használati stb. műveletek megváltoztatását is megkövetelő különbségek állnak fenn az egyes üzemek ill. erdőbirtokok között.

A továbbiakban részletesen ismerteti a költségek nagyságát befolyásoló tényezőket és egyúttal rámutat azokra a lehetőségekre is, amelyek a költségek csökkentése tekintetében a birtokos ill. az üzemvezető rendelkezésére állanak. Ennek a tevékenységnek azonban mindig szem előtt kell tartania egyrészt a kiadások és bevételek között fennálló kapcsolatokat, másrészt az egész erdőbirtok érdekét, mert különben az egyik oldalon végrehajtott költségcsökkentés a másik oldalon olyan költségtöbbletet ill. bevételekiesést okoz, mely a megtakarítást felülmulja. Pl. a termelési költségekkel való túlságos takarékoskodás bevételekiesést okozhat, vagy túlságos takarékoskodás a feltárással járó költségeknél a termelési költségek emelkedését vonja maga után, stb.

Végül az összes költségeket a fatermelés önköltsége címen összefoglalva, az 1 m³ termelt fára eső bevétel és kiadás viszonyát ismerteti azokra az üzemekre vonatkozólag, amelyek már az előzőekben is példaképpen szerepeltek.

Az érték- és eredményszámítás összefoglalásaképpen megállapítja, hogy az a tudományos megismerésen túl egyúttal a gyakorlat számára is megteremtette mindazokat a segédeszközöket és adatokat, amelyek a gazdasági célok megállapításához, az eredményszámításhoz és az értékebecsléshez nélkülözhetetlenül

szükségesek. Ezen a téren az erdőrendezés rendelkezésére álló és az üzemi könyvvitelből összeszedhető adatok között az összekötést meg kell teremteni, tehát azokat úgy kell megválogztatni (kibővíteni ill. átalakítani), hogy az azokból nyerhető adatok közvetlenül (mindenféle átszámítgatás nélkül) felhasználhatók és egyúttal elégségesek is legyenek a három gyakorlati feladat végrehajtására.

Kitűnt a vizsgálatok folyamán az is, hogy *nincs olyan értékmérő tényező, amely egymagában elegendő lenne az erdőgazdaság eredményének a megítéléséhez*. Csak sok, egymással szoros kapcsolatban álló s a gazdaság eredményét különbözőképpen befolyásoló tényező súlyának és jelentőségének az összes erdészeti szakismeretek alapján való elbírálása nyújt biztos alapot ahhoz, hogy valamely üzem állapotáról értékéről, továbbá az eddig elért és a jövőben várható eredményéről ítéletet mondassunk.

Dieterich az erdészeti tudományoknak egy olyan területét dolgozta fel és foglalta rendszerbe, amely az utóbbi évtizedekben az erre vonatkozó értekezések tömegének tanúsága szerint a német erdészeti szakkörök érdeklődésének a középpontjában állt és sok vonatkozásában még ma is vitát támaszt.

Munkájának újszerűségét elsősorban egyéni módszere adja, amely könyvének egyik fő értéke.

Vizsgálatainál úgy jár el, hogy elméleti megállapításait nagyrészt tényleges üzemek adataiból származtatja le és ugyancsak azok alapján mutatja be, ill. méri le az erdőgazdaság belső életének a tényezőit, ill. azoknak egymáshoz és az egész üzemhez ill. birtokhoz, mint magasabb egységhez viszonyított jelentőségét. Ezzel még ez az első, a tudományos alapvetéssel foglalkozó, tehát elméleti rész is határozottan *gyakorlati jelentőségű könyvvé* válik, mert iskolapéldáját adja annak, hogy honnan szedje, milyen formába öntse és miképpen értékelje s értékesítse a gazdasága javára az erdőgazda azokat az adatokat, amelyek olyan alapvetően fontos dolgok megállapításához, mint a gazdaság célkitűzése, a gazdálkodás eredményének megállapítása és az erdő értékének megbecslése, nélkülözhetetlenek. Ezeknek az ismerete nélkül az erdőgazdának a gazdaság irányítását célzó intézkedései többé-kevésbé csak próbálkozások lesznek, mert nem tudja előre lemérni azok várható hatását és eredményét.

A könyvet melegen ajánlom minden erdőgazdának. Nem akarom azonban elhallgatni egy hátrányát sem: a nehéz stílusát. A sok magán- és közgazdasági szakkifejezés mellett, szörfüzése és mondat szerkesztése annyira bonyolult, hogy csak az boldogul vele, aki teljesen ura a német nyelvnek. De a mű még így is két-

ségtelenül nagy nyeresége és értéke az erdészeti szakirodalomnak.

Was ist „Forstliche Betriebswirtschaftslehre“? Von Dr. E. Kovács.

Verf. bespricht eingehend das unlängst erschienene Werk „Die Forstliche Betriebswirtschaftslehre“ *Dieterichs* und gibt auf diesem Wege Aufschluss über die durch geänderte Behandlung und weitere Entwicklung alter Begriffe in Deutschland entstandene neue Wissenschaft.

Qu'est-ce que science de l'exploitation forestière? Par le Dr. E. Kovács.

En analysant l'ouvrage de M. *Dieterich*: „Die forstliche Betriebswirtschaftslehre“, l'Auteur saisit l'occasion pour expliquer et les méthodes de la nouvelle science traitant de l'exploitation forestière et née, en Allemagne, du regroupement des vieilles notions et des résultats récemment acquis.

Of What Does Forest Economy Consist? By Dr. E. Kovács.

In his review of *Dieterich's* book „Die forstliche Betriebswirtschaftslehre“ the author explains the object and practical use of the new science developed in Germany from a regrouping of old terms.

HIVATALOS KÖZLEMÉNYEK

A m. kir. honvédelmi miniszter 66.000/1940. számú rendelete az ország faszükségletének biztosítása érdekében lovak és fogatos járművek igénybevétele tárgyában.*

A honvédelemről szóló 1939. évi II. t.-c. 82. §-ában és 124. §-ában, továbbá az ország faszükségletének biztosításáról szóló 4.390/1940. M. E. számú rendelet 5. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a tűzifaellátás, nehézségeinek elhárítása érdekében a földművelésügyi miniszterrel és a kereskedelem- és közlekedésügyi miniszterrel egyetértve, a következőket rendelem:

1. §.

(1) Amennyiben az erdőbirtokos, fatermelő vagy fakereskedő (továbbiakban igénylő) kitermelt fakészletét meglévő vagy bérlet útján biztosítható szállítóeszközökkel idejekorán nem, vagy csak a helyben hasonló munkateljesítményért egyébként szokásos fuvarbéréknél aránytalanul nagyobb költséggel tudná a termelés helyéről elszállítani, s ezáltal a szállítási munkamenet veszélyeztetve volna, a szükséges szállítóeszközök biztosítása iránt kérelmet nyújthat be az illetékes m. kir. erdőigazgatósághoz.

* Megjelent a „Budapesti Közlöny“ 1940. nov. 6-i 252. számában.